

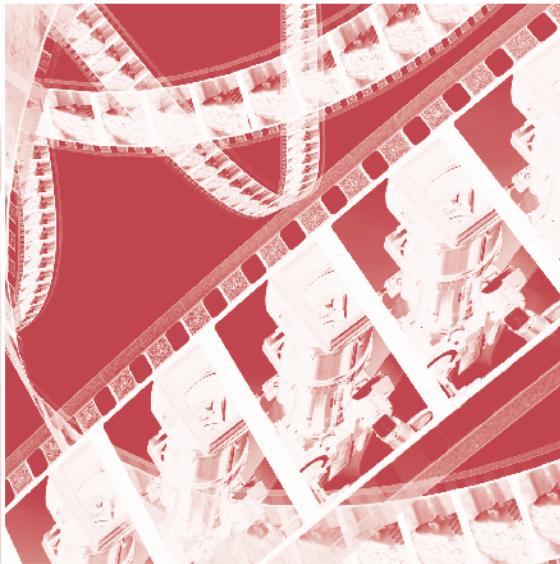
NARODOWE
CENTRUM
KULTURY

OBSERWATORIUM
KULTURY

znaczenie gospodarcze sektora kultury

wstęp do analizy problemu
streszczenie

Instytut Badań Strukturalnych

Piotr Lewandowski   Jakub Mućk   Łukasz Skrok

Warszawa 2010

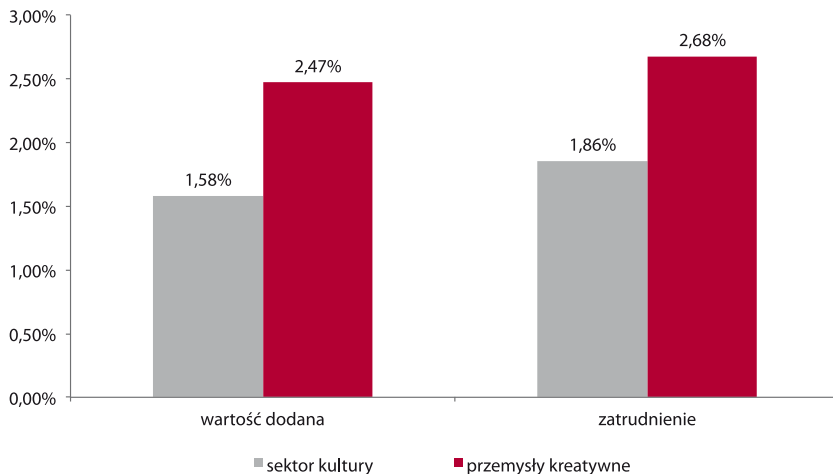
Raport prezentuje rezultaty badania, którego głównym celem była analiza gospodarczego znaczenia sektora kultury w Polsce. Sektor ten w ostatnich latach stał się na świecie przedmiotem wielu analiz empirycznych i teoretycznych, jednak nie istnieje jego uniwersalnie stosowana definicja, a tym bardziej jej operacjonalizacja. Dlatego na potrzeby niniejszego projektu, sektor i przemysły kultury oraz przemysły kreatywne określono opierając się głównie na propozycji zawartej w raporcie „The Economy of Culture in Europe” (KAE, 2007), mając na uwadze (i) czytelność definicji i jej zgodność z literaturą, oraz (ii) możliwość jej wykorzystania w empirycznej części projektu. Do przemysłów kultury zaliczono więc następujące branże: publikowanie; reprodukcje (część); handel antykami (część); sprzedaż gazet, książek, muzyki i nagrań wideo; usługi sieci kablowych (część); tworzenie, dystrybucja i wyświetlanie filmów; nagrania dźwiękowe; transmisje; twórczość literacka, artystyczna, działalność instytucji sztuki; biblioteki, muzea i obiekty zabytkowe. Z kolei przyjęta definicja przemysłów kreatywnych jest rozszerzona względem przemysłów kultury o publikowanie oprogramowania; specjalistyczne projektowanie i design; usługi architektoniczne (część); usługi fotograficzne (część); reklama oraz działalność agencji informacyjnych.¹

Po przestudiowaniu dostępnych statystycznych i pozastatystycznych źródeł danych, opracowano metodologię oszacowania udziału sektora kultury w Produkcie Krajowym Brutto i zatrudnieniu ogółem w Polsce, wykorzystującą dane z baz Eurostat, Głównego Urzędu Statystycznego, bazy danych „Cultural Trends and Policies in Europe”, sięgnięto także po bazę Infocredit, zawierającą dane o podmiotach gospodarczych. Ze względu na dostępność danych analizę przeprowadzono dla roku 2008.

Produkt wytworzony w sektorze kultury wyniósł w badanym okresie ok. 17,6 miliardów złotych. Wartość dodana szerszej definiowanych przemysłów kreatywnych była o 54 proc. większa i przekroczyła 27,5 miliardów złotych. W 2008 roku w sektorze kultury zatrudnionych było ponad 260 tysięcy osób, natomiast liczba pracujących w przemysłach kreatywnych była wyższa o 44 proc. i wyniosła niemal 375 tysięcy. Oznacza to, że udział sektora kultury i przemysłów kreatywnych w wartości dodanej całej gospodarki wyniósł odpowiednio 1,58 proc. oraz 2,47 proc., zaś w zatrudnieniu – 1,86 proc. i 2,68 proc. (por. Wykres 1). Otrzymane oszacowanie udziału sektora kultury jest wyższe o 0,22 pkt. proc. w przypadku wartości dodanej i o 0,16 pkt. proc. od wartości opublikowanych przez KAE (2007) dla roku 2003. Wyniki te wskazują także na wzrost, względem wyników KAE (2007), wartości dodanej przypadającej na pracownika dla obu kategorii. Choć może to wynikać częściowo z różnic w metodologii, obserwacja ta sugeruje, że zmiany w sektorze kultury w ostatnich 5 latach wiązały się z nieco większym niż w całej gospodarce wzrostem wartości dodanej na pracującego. Zarazem jest ona ciągle niższa od średniej w gospodarce, co, zgodnie z obserwacjami „The Economy of Culture in Europe”, jest powszechne w krajach europejskich.

¹ Szczegółowe definicje tych branż oraz ich części przynależącej do obszaru będącego przedmiotem projektu, znajdują się w raporcie oraz aneksie metodologicznym do niego.

Wykres 1. Udział wartości dodanej oraz zatrudnienia w sektorze kultury i przemysłach kreatywnych w całości wartości dodanej i zatrudnienia w 2008 roku (w procentach)

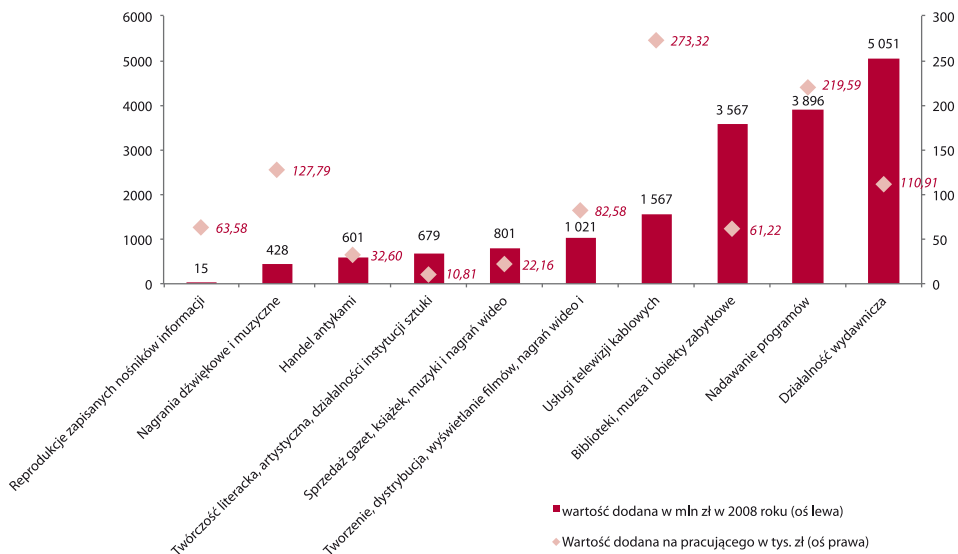

Źródło: obliczenia własne

W przypadku przemysłów kreatywnych, różnica ich udziału w ogólnej liczbie pracujących w stosunku do 2003 roku (za „The Economy of Culture in Europe”) jest znacznie większa. Tłumaczyć to można częściowo innymi założeniami co do stopnia uwzględnienia pewnych sektorów jako kreatywnych, jak również wyższą, niż dla sektora kultury sensu stricto, dynamiką rozwoju przemysłów kreatywnych nie należących do przemysłów kultury.

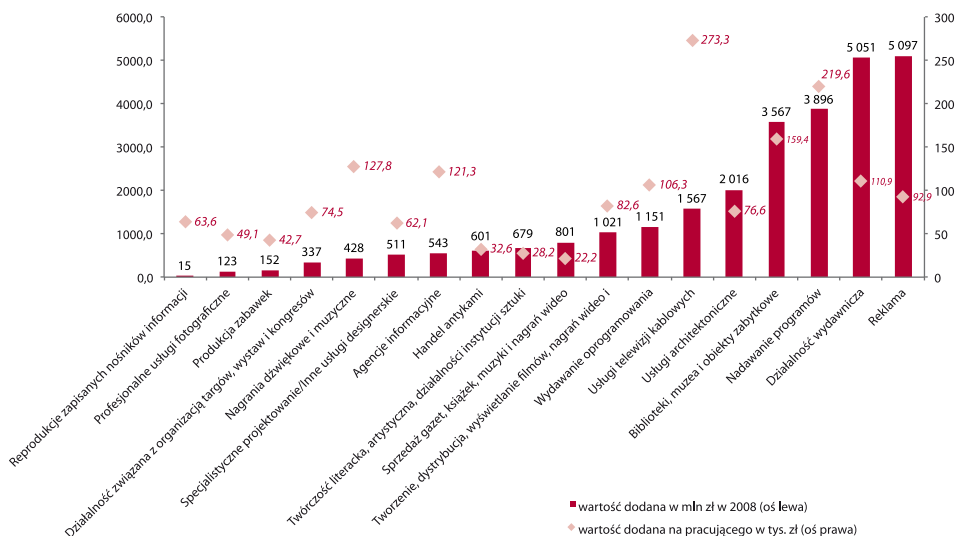
Wykres 2 i 3 ilustruje wartość dodaną wytworzoną w poszczególnych branżach składających się na sektor kultury i przemysły kreatywne. Dominującą rolę w strukturze wartości dodanej przemysłów kultury odgrywają sekcje związane z udostępnianiem dóbr kultury masowemu odbiorcy: publikowanie, transmisje oraz biblioteki i muzea. Należy pamiętać, że sektor wydawniczy wytwarza wartość dodaną również poprzez wykorzystanie twórczości zagranicznej. Relatywnie niewielkie znaczenie ma natomiast tworzenie, dystrybucja i wyświetlanie filmów. Warto jednak zwrócić uwagę, że sekcja ta oraz transmisje to dwie dziedziny, które wnoszą dużo większy wkład do wartości dodanej tworzonej przez sektor kultury, niż do zatrudnienia w nich. Na tle pozostałych sekcji kultury, te dwie charakteryzują się więc szczególnie wysoką wartością dodaną na pracującego. Niską wartością dodaną na pracującego cechują się natomiast (zgodnie z intuicją) handel oraz twórczość literacka i artystyczna. Niemniej jednak, najważniejszej przyczyny relatywnie niskiej relacji wartości dodanej branży do liczby pracujących należy się doszukiwać w specyfice tej działalności – twórczość jest aktywnością atrakcyjną dla wielu osób, jednak niewielka część z nich osiąga z tego tytułu ponadprzeciętne wysokie dochody.

Wykres 2. Wartość dodana (lewa oś, w mln zł) oraz wartość dodana na pracującego (prawa oś, w tys. zł) w sektorze kultury wg branż w 2008 roku

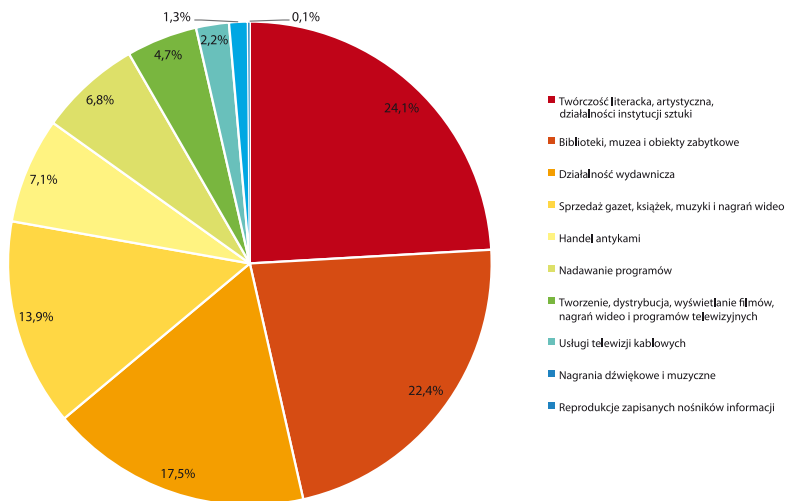
Źródło: obliczenia własne

Wykres 3. Wartość dodana (lewa oś, w mln zł) oraz wartość dodana na pracującego (prawa oś, w tys. zł) w przemysłach kreatywnych wg branż w 2008 roku

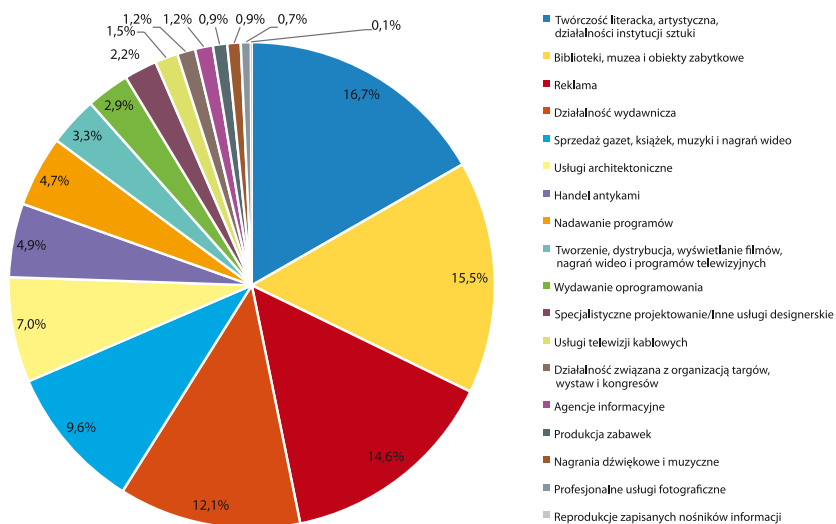
Źródło: obliczenia własne

Wykres 4. Struktura zatrudnienia wg branż w sektorze kultury w 2008 roku

Źródło: obliczenia własne

Wykres 5. Struktura zatrudnienia wg branż w przemysłach kreatywnych w 2008 roku w Polsce

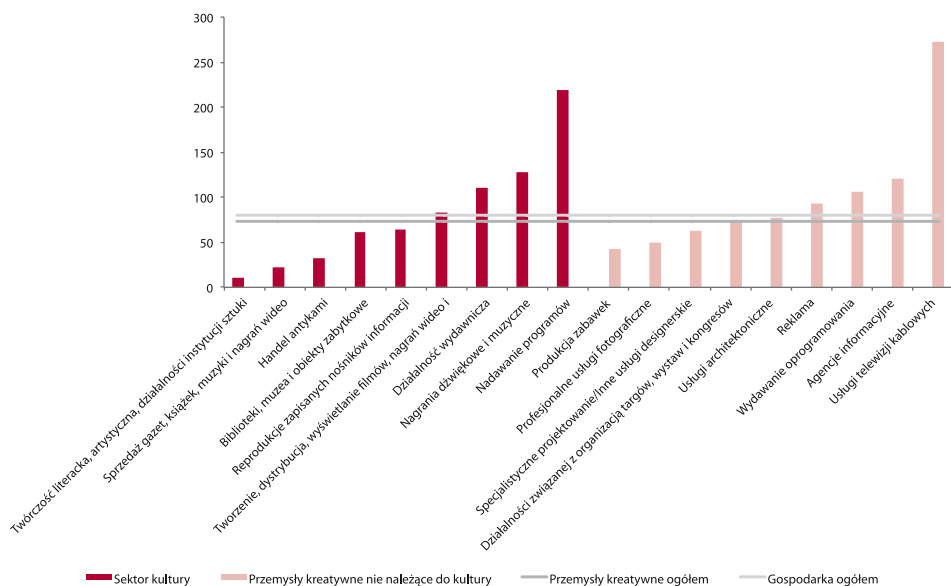
Źródło: obliczenia własne

W przypadku przemysłów kreatywnych największą wartość dodaną wytworzono w działalności reklamowej, odpowiadającej za niemal 20 proc. produktu i 15 proc. miejsc pracy w przemysłach kreatywnych. Łącznie z dwiema największymi kategoriami kulturowymi – publikowaniem i transmisjami – w branży tej wytworzono ponad 50 procent wartości dodanej przemysłów kreatywnych. Zauważalny wkład wnoszą też tworzenie oprogramowania, usługi telewizji kablowych i usługi architektoniczne, które łącznie odpowiadają za ok. 17 proc. wartości dodanej w przemysłach kreatywnych, czyli ok. 0,4 proc. PKB. Pozostałe rodzaje działalności mają znacznie mniejsze znaczenie. Największa produktywność, a więc stosunek wartości dodanej do liczby osób zatrudnionych, wśród przemysłów kreatywnych została odnotowana w takich sektorach jak usługi sieci kablowych oraz transmisje. Z kolei najmniejszą wartością dodaną na zatrudnionego można odnotować w sprzedaży gazet, książek, muzyki i nagrań wideo oraz twórczości literackiej, artystycznej i działalności instytucji sztuki.

Wykresy 4-5 prezentują strukturę zatrudnienia w sektorze kultury i przemysłach kreatywnych w 2008 roku. Najwięcej osób, bo prawie co czwarta osoba pracująca w sektorze kultury, zajmowało się twórczością literacką, artystyczną i działalnością instytucji sztuki. Ponad 60 proc. zatrudnionych było w trzech największych branżach: wyżej wymienionej; bibliotekach, muzeach i obiektach zabytkowych oraz publikowaniu. Najmniej osób w przemysłach kultury pracowało w branży reprodukcji. W przypadku przemysłów kreatywnych, o ponad 60 proc. zatrudnienia stanowiły cztery największe branże: twórczość literacka, artystyczna oraz działalność instytucji sztuki; biblioteki, muzea i obiekty zabytkowe; reklama oraz publikowanie. Najmniejszymi branżami pod względem zatrudnienia, skupiającymi poniżej 1 proc. zatrudnionych w przemysłach kreatywnych, były reprodukcje; produkcja zabawek; profesjonalne usługi fotograficzne oraz nagrania dźwiękowe.

Na Wykresie 6 przedstawiono wartość dodaną na pracującego w przemysłach kreatywnych, z wyodrębnieniem ściśle kulturowych. Zauważyć można, że powyżej przeciętnej produktywność kształtowała się w sektorach względnie kapitałochłonnych, jak transmisje, usługi telewizji kablowych, nagrania. Sektory pracochłonne, jak sprzedaż dóbr kulturowych, handel, działalność bibliotek, muzeów i obiektów zabytkowych, ale też twórczość literacka, artystyczna cechują się niską wartością dodaną na pracującego.

Wykres 6. Wartość dodana na pracującego w sektorze kultury i przemysłach kreatywnych wg branż w Polsce w 2008 roku (w tysiącach PLN)

Uwagi: linie wskazują wartość dodaną na pracującego w przemysłach kultury (67,6 tys. zł) i kreatywnych (73,3 tys. zł). Średnia dla całej gospodarki w 2008 roku to 79,4 tys. zł.

Źródło: obliczenia własne

Ponadprzeciętna produktywność jest zjawiskiem pozytywnym. Im większa produktywność (obliczona jako stosunek wartości dodanej do zatrudnienia), tym efektywniej wykorzystywana jest praca ludzka. Przyczyn ponadprzeciętnej produktywności pracy doszukiwać można się m.in. w wysokim uzbrojeniu technicznym (to jest znacznym nakładzie i wykorzystaniu kapitału rzeczowego na jednego pracującego), wysokim zaawansowaniu technologicznym, wyjątkowej sprawności organizacyjnej lub intensywnym wykorzystaniu kapitału ludzkiego (który rozumieć można jako zestaw rzadkich umiejętności). W wielu przemysłach kreatywnych (np. tworzeniu oprogramowania) istotną rolę odgrywa wysokie wykorzystanie nowoczesnych technologii. Z drugiej strony, niska produktywność pracy (z uwagi na możliwe przełożenie na zarobki w warunkach rynkowych) pewnych branż obniża zyskowność w nich i ograniczać może rozwój w warunkach rynkowych. Jeżeli w wyniku wyboru publicznego uznaje się jednak za wskazane, by wytwarzane przez takie branże dobra i usługi były dostarczane (na przykład, z uwagi na publiczny charakter), wówczas występuje przestrzeń, czy wręcz konieczność interwencji państwa, wspierającej bądź utrzymującej funkcjonowanie tych sektorów.

ibs

INSTYTUT BADAŃ STRUKTURALNYCH